

PM 2025:02

Kunskap för hållbar tillväxt

Tillväxtanalys analys-och utvärderingsplan 2025–2027

Dnr: 2025/27

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Studentplan 3, 831 40 Östersund

Telefon: 010 447 44 00

E-post: info@tillvaxtanalys.se

www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta: Peter Frykblom

Telefon: 010-447 44 26

E-post: peter.frykblom@tillvaxtanalys.se

Förord

I *Kunskap för hållbar tillväxt* presenteras Tillväxtanalys plan för de analys-, utvärderings- och metodutvecklingsprojekt som vi kommer att genomföra under perioden 2025–2027.

Innehållet i planen formas i samverkan mellan myndighetens medarbetare samt representanter från Regeringskansliet, vårt vetenskapliga råd och relevanta myndigheter.

Vår drivkraft är att utarbeta projektresultat som kan användas för att effektivisera, ompröva och utveckla politikens utformning och genomförande.

Ett varmt tack till alla som har bidragit med värdefulla inspel till årets upplaga av Tillväxtanalys analys- och utvärderingsplan.

Beslut om planen fattades i januari 2025.

Östersund 2025-01-31

Sverker Härd

Generaldirektör, Tillväxtanalys

Innehållsförteckning

Förord	2
1. Tillväxtanalys roll och inriktning	4
1.1 Vårt uppdrag	4
1.2 Våra vägledande principer	4
1.3 Våra arbetsätt	4
1.4 Effektutvärderingar för en mer träffsäker politik	5
2. Identifierade tillväxtutmaningar	6
3. Projekt	7
3.1 Företagsutveckling och regional ekonomi	7
3.1.1 Företagsutveckling - investeringar	8
3.1.2 Regional ekonomi – humankapital	8
3.1.3 Ramvillkor – företagsstöd/skatter	10
3.2 Konkurrenskraft och omställning	12
3.2.1 Innovation och grön omställning	13
3.2.2 Strukturomvandling och kompetensbrist	17
3.2.3 Internationalisering och handel	21
3.2.4 Metodutveckling för effektutvärdering och samlade kunskapsunderlag	25
4. Sammanställning	30

1. Tillväxtanalys roll och inriktning

Regeringen sätter ramarna för verksamheten genom instruktion, årliga regleringsbrev och särskilda regeringsuppdrag. Våra egeninitierade analyser, utvärderingar och metodutvecklingsprojekt presenterar vi i en årligen uppdaterad analys- och utvärderingsplan.

1.1 Vårt uppdrag

Enligt vår instruktion ska vi utvärdera, analysera och redovisa effekterna av statens insatser för en hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. I rollen som brygga mellan politik och vetenskap tar vi fram beslutsunderlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektivisering av statliga åtgärder. Där det är relevant lyfter vi fram viktiga målkonflikter. Unika data och våra medarbetare med god sak- och metodkunskap är myndighetens mest värdefulla tillgångar.

1.2 Våra vägledande principer

Utgångspunkten för allt vi gör är tre vägledande principer:

Kvalitet: Våra beslutsunderlag och rekommendationer grundar sig på det aktuella kunskapsläget. För att säkra policyrelevans och kvalitet har vi löpande dialog med Klimat- och näringslivsdepartementet och andra delar av Regeringskansliet, referensgrupper, forskare, experter samt andra relevanta myndigheter och organisationer. I dialog med vetenskapliga rådets representanter förstärker vi vår kompetens i frågor om metod och kvalitet. Att ständigt utveckla medarbetarnas sak- och metodkunskap är högt prioriterat. Likaså att utveckla och säkerställa kvaliteten i våra analyser och databaser.

Relevans: Vi gör omvärldsanalyser och har en systematiserad process för att inhämta synpunkter från de som primärt ska använda våra beslutsunderlag. I dialog med användarna säkerställer vi att egeninitierade analyser, utvärderingar och metodutvecklingsprojekt omfattar relevanta frågeställningar.

Integritet: Våra beslutsunderlag belyser frågeställningar utifrån ett empiriskt, sakligt och opartiskt perspektiv där vi fokuserar på de samlade effekterna av statens insatser för hållbar tillväxt och näringslivsutveckling i hela landet. I relevanta fall uppmärksammar vi eventuella målkonflikter.

1.3 Våra arbetssätt

Våra analys-, utvärderings- och metodutvecklingsprojekt utformar vi med utgångspunkt i de mest relevanta utmaningarna för hållbar tillväxt och näringslivsutveckling. Vår ambition är att bidra till lärande för politikutveckling.

I enlighet med uppdraget ska våra analyser och utvärderingar fokusera på effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. Vi ska särskilt belysa effekter för kvinnor respektive män och i övrigt utforma beslutsunderlag utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Vi ska även analysera hur näringslivets miljöarbete påverkar möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet för miljöarbetet.

Sammantaget innebär det att vi ska sträva efter att belysa studerade frågeställningar utifrån de horisontella perspektiven geografi, jämställdhet och miljö.

Vi delar in våra egenutvecklade analyser, utvärderingar och metodutvecklingsprojekt i:

- Ramprojekt - Ramprojekten belyser en huvudfrågeställning utifrån olika perspektiv. Inom varje ramprojekt publicerar vi delstudier löpande samt en avslutande ramrapport.
- Enskilda studier - I våra enskilda studier genomför vi analyser och utvärderingar av specifika frågeställningar samt insatsers måluppfyllelse och effektivitet.
- Metodutvecklingsprojekt - Förutom att använda vetenskapligt befästa metoder i vårt analys- och utvärderingsarbete arbetar vi med övergripande metodutveckling. Syftet är att utveckla analys- och utvärderingsmetoder inom det tillväxt- och näringspolitiska området samt stärka det statistiska underlaget.

1.4 Effektutvärderingar för en mer träffsäker politik

Effektutvärderingar är en av flera ansatser som myndigheten använder för att utvärdera, analysera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. Tillväxtanalys har sedan 2021 tilldelats extra anslag för att stärka vår kompetens för just effektutvärderingar, en anslagshöjning som höjdes ytterligare och permanentades i anslaget från och med 2024.

Det föreligger ett utvecklingsbehov i underlag som beskriver vilken politik som faktiskt fungerar – både mer generellt och kopplat till enskilda och kombinationer av åtgärder och satsningar. För att kunna särskilja effekter av politiska åtgärder krävs kontrafaktiska utvärderingar. Antalet genomförda effektutvärderingar av nationell näringspolitik är idag såväl begränsat som av bristfällig kvalitet (Riksrevisionen, 2020). Fler genomförda effektutvärderingar av hög kvalitet utgör en central del i utvecklingen av en effektiv politik och i förlängningen en effektiv användning av statens resurser.

Tillväxtanalys kommer under de kommande åren att genomföra ett stort antal effektutvärderingar samt sammanställa slutsatser från relevanta nationella och internationella studier. Syftet är att kartlägga, systematisera och kunna generalisera vad avser styrmedelsval, institutionell och konjunkturell kontext samt omfattning. Detta sker både i form av tematiska projekt, enskilda studier såväl som litteraturstudier. I dagsläget finns dock hinder för effektutvärderingar då genomförandemyndigheternas programteoretiska arbete har brister. Tillväxtanalys fortsätter stödja genomförandemyndigheternas arbete med effektlogik, dokumentation och datainsamlingar. Mer om hur vi i detalj arbetar med fler och bättre effektutvärderingar av näringspolitiken återges i Tillväxtanalys årsredovisning för 2024.

2. Identifierade tillväxtutmaningar

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag. Delmålen är:

- Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse
- Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv
- Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft.

Sverige har också formulerat en politisk vision om ett fossilfritt samhälle där nettoutsläppen av växthusgaser ska vara noll år 2045 för att därefter bli negativa. Miljöpolitiken utgår från de nationella miljökvalitetsmålen och det av riksdagen beslutade generationsmålet för miljöarbetet. De övergripande målen i EU:s gröna giv ska leda till att EU ställer om till en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi via åtta olika områden. EU:s 55%-paket är en skärpning av unionens klimatpolitik, både vad avser ambition och omfattning. Den nationella klimatpolitiken kan därmed behöva ses över. EU:s gröna giv innebär nya förutsättningar för svenskt näringsliv, såväl utmaningar som möjligheter. Näringsliv och övriga samhället befinner sig i början av en historiskt snabb omställning.

De snabba förändringarna i geopolitiken innebär att tidigare politiska och företagsekonomiska beslut nu omprövas. De senaste årens olika kriser har blottat sårbarheter i de globala värdekedjorna. Sårbarhet och dess effekter är något som diskuteras i allt högre grad inom såväl företag, stater som överstatliga organisationer. Hur kommer detta att interagera med den avtagande internationalisering vi kunde se redan före pandemin? Det är en utveckling som kan bli bekymmersam för en liten öppen ekonomi som Sverige.

De senaste årens höga energipriser innebär stora påfrestningar på såväl näringsliv som konsumenter. Hur kommer svensk basindustri och de nya industrisatsningarna i framför allt norra Sverige att påverkas av långsiktigt höga energipriser?

Utmaningarna för svenskt näringsliv är många. Produktiviteten har sedan finanskrisen i slutet av 00-talet sjunkit till en lägre plåtå. Den bristande kompetensförsörjningen inom viktiga strategiska områden och i flera regioner är bekymmersam. Den riskerar bland annat att hämma digitaliseringen av svenskt näringsliv, företagens möjligheter att nyttja fördelarna med artificiell intelligens (AI) och omställningen till ett hållbart näringsliv. Stora kullar av arbetskraft kommer inom de närmaste åren uppnå en ålder där befolkningen historiskt har gått i pension. Är nedsättning av löneskatten ett effektivt medel för att få fler att arbeta i ytterligare ett par år?

Vi ser också att urbaniseringen riskerar att leda till stora skillnader i tillväxt i olika delar av landet. Ytterligare en utmaning är att åstadkomma omfattande innovationer och struktur-omvandling för att skapa hållbar tillväxt och leva upp till de globala hållbarhets- och klimatmålen. Den gröna omställningen kräver stora investeringar i kritisk infrastruktur. Är så kallade industriella zoner ett sätt att underlätta omställningen? Omställningen kräver även omfattande innovation på bred front. Vilken roll har det statliga innovationsinstitutet RISE i FoU-sektorn och den bredare ekonomin. Den gröna omställningen medför och kräver stora och snabba samhällsförändringar. Staten har en viktig roll som möjliggörare genom ramvillkor, infrastruktur och olika typer av finansiella stöd. Men hur kan staten balansera effektivitet med graden av risktagande i sina finansiella åtaganden?

3. Projekt

Våra ramprojekt belyser en tematisk huvudfrågeställning utifrån olika perspektiv. Inom varje ramprojekt publicerar vi löpande delstudier samt vid behov en avslutande ramrapport. Ramprojekten pågår i upp till två år.

Projekten presenteras utifrån vår organisatoriska indelning i två analysavdelningar; *Företagsutveckling och regional ekonomi* samt *Konkurrenskraft och omställning*. I de områden vi har identifierat som centrala att studera finns frågeställningar vilka överlappar med varandra. Dessutom är flera av de stora samhällsfrågorna mångfacetterade med inneboende målkonflikter, något vi belyser i våra ramprojekt. Antalet nya ramprojekt är färre än tidigare delvis på grund av ett ökat fokus på enskilda projekt och effektutvärderingar, men även på grund av ett flertal omfattande pågående ramprojekt och regeringsuppdrag.

För en överblick av våra projekt, se sammanställning i kapitel 4.

3.1 Företagsutveckling och regional ekonomi

Näringslivets gröna omställning är ett övergripande tema för många av de studier som föreslås. I Sverige pågår en grön strukturomvandling som har inneburit en nyindustrialisering i norra Sverige där mycket stora industriinvesteringar planeras och genomförs. Stora som små företag är beroende av tydliga ramvillkor för investeringsbeslut och för drift av företaget. Vi har därför ett fokus på faktorer som påverkar företagandet vilket t ex. kan vara regler för prövningsprocesser, skatter och miljölagstiftning. Tillväxtanalys fortsätter att studera ramvillkor för näringslivet och gör det genom att utvärdera olika typer av statsstöd till exempelvis olika typer av skattenedsättningar. I norra Sverige förväntas mycket stora industriinvesteringar i elintensiv industri. De olika investeringarna har olika faser, men investeringshorisonerna är ändå tämligen kortsiktiga, vilket betyder att många processer ska genomföras parallellt på kort tid. Vi studerar nyindustrialiseringens påverkan på det lokala näringslivsarbetet samt fokuserar på hur arbetskrafts- och kompetensförsörjningsfrågor kan lösas. Vi har även ett internationellt perspektiv på gröna industriinvesteringar och basindustrin samt till dem knuten infrastruktur då vi studerar industriella kluster.

Tillväxtanalys har under flera år studerat den elintensiva industrin utifrån olika perspektiv. Den gröna omställningen i näringslivet och europeiseringen av elmarknaden gör att konkurrensen om effekttilldelning och elprisets utveckling påverkar befintlig och planerad elintensiv industri. EU:s satsningar på en ny industripolitik för att nå mål med klimatpolitiken sätter den elintensiva industrin i fokus för en lång tid framöver. Vi studerar därför den elintensiva industrin i ett bredare perspektiv än tidigare och gör det med ett tema. Ett ramprojekt är smalare, tidsbegränsat och utformat för att analysera specifika frågor eller uppnå tydligt definierande mål inom ett avgränsat område. Ett tematiskt studieområde har däremot en bredare och mer flexibel struktur som möjliggör utforskning av flera delområden inom ett större tema över längre tid. Syftet med ett tematiskt studieområde är att tillhandahålla kontinuerligt kunskapsunderlag för komplexa frågor, utforska dessa så länge de är relevanta och samtidigt ge snabb respons på nya och aktuella utmaningar.

I ett metodutvecklingsprojekt har vi för avsikt att utveckla indikatorer och sammanställa data för att bättre kunna följa näringslivets gröna omställning.

3.1.1 Företagsutveckling - investeringar

3.1.1.1 Lokalt näringslivsarbete i tider av stora företagsinvesteringar

Leverans: Q4 2025

De omfattande företagsinvesteringar som just nu sker i norra Sverige illustrerar kommunernas viktiga roll för att skapa förutsättningar för näringslivets utveckling.¹ I fallet norra Sverige krävs omfattande offentliga investeringar för att de aviserade företagsinvesteringarna ska kunna realiseras. En stor del av ansvaret för dessa investeringar hamnar på den kommunala nivån.

Trots kommunernas viktiga roll i främjandesystemet har vi i grunden liten kunskap om kommunalt näringslivsarbete. Det vi genom befintliga registerdata kan säga är att kommunernas bruttokostnader för näringsfrämjande åtgärder, inklusive turistverksamhet, uppgick till åtminstone 3,8 miljarder kronor 2022.² Sett över en sjuårsperiod, från 2014 till och med 2020, handlar det om 23,7 miljarder kronor.³ Det nämnda minimibeloppet kan ställas i relation till de knappa 9 miljarder kronor som beviljades i projektstöd i Sverige genom europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) under perioden 2014–2020⁴.

Två delstudier har levererats och den första kartlägger kommunernas näringslivsarbete med fokus på omfattningen på insatta resurser, organisering och vilka insatser kommunerna arbetar med i ett "normalläge". Den andra delstudien studerar hur kommuner kan ställa om och arbeta i ett extraordinärt läge i samband med att en större företagsetablering skett.

I ramprojektet planeras ytterligare en delstudie:

- En studie av långsiktiga resultat och effekter av företagsinvesteringar

Horisontellt perspektiv: Geografi

3.1.2 Regional ekonomi – humankapital

3.1.2.1 Coronapandemin och arbetets framtida geografi

Leverans: Q2 2025

Spridningen av covid-19 under första halvåret 2020 ledde till att många sysselsatta abrupt fick ställa om till att arbeta hemifrån. Före pandemin var det få som arbetade på distans. Efter pandemin har distansarbete blivit ett vanligt inslag på arbetsmarknaden. De senaste uppgifterna i SCB:s Arbetskraftsundersökningarna (avseende oktober 2023) visar att 40 procent av de sysselsatta utför visst arbete hemifrån och 14 procent arbetar hemifrån under minst halva arbetsveckan. Möjligheten att helt eller delvis arbeta på distans leder till att kartan över arbetets geografi ritas om.

Att kunna arbeta hemifrån minskar behovet av daglig pendling och gör det möjligt att bosätta sig på längre avstånd från fysiska arbetsplatsen. Förändrade bosättnings- och

¹ Larsson, P., (2022), Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten. Regeringskansliet.

² SCB. Räkenskapsammandrag för kommuner.

³ På grund av avgränsningsproblematik bör uppgifterna ses som ett golv, sannolikt handlar det om högre belopp.

⁴ Tillväxtanalys (2022), Deltar företag med tillväxtpotential i företagsstödande strukturfondsinsats.

rörlighetsmönster kan ge upphov till viktiga inom- och mellanregionala konsekvenser. Kommuner som lyckas attrahera distansarbetare kan öka sitt skatteunderlag och stärka den lokala ekonomin, medan orter som drabbas av utflyttning förlorar skatteintäkter och lokal köpkraft. Förändrade rörlighetsmönster till följd av distansarbete påverkar också transporter och efterfrågan på kollektivtrafik, både lokalt och regionalt⁵.

Ett ökat inslag av distansarbete på arbetsmarknaden kan också bidra till en effektivare jobbmatchning inom och mellan regioner. Både individer och företag kan söka över större geografiska områden. En effektivare matchning mellan arbetssökande och lediga jobb kan ge positiva effekter på produktivitet och tillväxt på nationell nivå.

En växande omfattning av distansarbete i arbetslivet innebär nya möjligheter och utmaningar som behöver beaktas i planerings- och policyarbete på lokal, regional och nationell nivå. Projektet knyter an till flera av regeringens politikområden och är till stora delar sektorsövergripande.

Syftet med projektet är att bidra med kunskap om hur ett ökat distansarbete kan tänkas påverka bosättningsmönster, rörlighetsmönster och arbetskraftens produktivitet. Inom projektet har hittills publicerats en studie av hur det ökade distansarbetet påverkar flytt- och bosättningsmönster för individer som bor och arbetar i stora städer.

Fortsättningsvis planerar vi att publicera:

- En analys av hur ett ökat distansarbete påverkar jobbmatchningen på arbetsmarknaden och arbetskraftens produktivitet.

Horisontella perspektiv: Geografi

3.1.2.2 Arbetskrafts- och kompetensförsörjning i nyindustrialiseringens tid

Leverans: Q2 2026

Det pågår en storskalig grön strukturomvandling i norra Sverige med aviserade mycket stora företagsinvesteringar.

En fungerande arbetskrafts- och kompetensförsörjning, för såväl det privata näringslivet som för offentlig sektor, är en av grundförutsättningarna för att de omfattande industrisatsningarna ska kunna realiseras.

Under 2024 presenterades i delstudie ett en analys av efterfrågan och utbud av kompetens på 10–15 års sikt för Norrbotten och Västerbotten. I rapporten diskuteras olika potentialer för att hantera en ökad efterfrågan på arbetskraft. I ramprojektets andra delstudie har arbetskraftsrörligheten på arbetsmarknaden i Skellefteå studerats. För att täcka arbetskraftsbehoven behövs en ökad inflyttning av arbetskraft till norra Sverige med rätt kompetens⁶.

Ur ett regionalt perspektiv är det viktigt att undvika "fly in fly out" då en sådan lösning inte tillför regionen, eller kommunen, ökade skatteintäkter. Även näringslivet har en negativ

⁵ Jarpö J. (2020). *Hur många fick lov? Och varför fick de andra nobben?* Statistik och betraktelser över tillstånd till vindkraft på land och till havs. Uppsala Faculty of Law, Working Paper 2020:1.

⁶ WP 2023:05: *Work from home and big city out-migration before and after the pandemic.*

inställningen till en sådan lösning då den på olika sätt riskerar medföra problem och merkostnader för företagen⁷.

Inom projektet planeras för ytterligare två delstudier:

1. En analys av de regionala högskolornas roll för kompetensförsörjningen i Norr- och Västerbotten kopplat till de stora företagsinvesteringarna
2. En analys av hur regioner i andra länder arbetat med liknande stora företagsinvesteringar för att underlätta kompetensförsörjningen

Horisontella perspektiv: Geografi

3.1.3 Ramvillkor – företagsstöd/skatter

3.1.3.1 Utvärdering av avskaffad särskild löneskatt för äldre

Leverans: Q2 2026

Den särskilda löneskatten för arbetstagare över 65 år har förändrats flera gånger. En särskild löneskatt infördes i samband med 1991 års skattereformen. Före 2007 var individer över 65 år, födda 1938 eller senare, belagda med en särskild löneskatt på 16,16 procent. År 2007 avskaffades denna skatt, men återinfördes 2016 med en procentsats på 6,1 procent. I december 2018 uppmanade riksdagen regeringen att lägga fram ett förslag om att avskaffa den särskilda löneskatten på inkomster för äldre från och med den 1 juli 2019. Motivet är att uppmuntra företag att behålla och anställa äldre personer. Det här projektet studerar effekterna av avskaffandet av den särskilda löneskatten för äldre, som implementerades i juli 2019.

Syftena med projektet är tvåfaldiga: 1) att analysera sysselsättningseffekter. Vi studerar hur reformen har påverkat individers sysselsättning med fokus på äldre egenföretagare. 2) Vi kommer även att analysera vilka företag som använder äldre arbetskraft och hur reformen påverkar berörda företag och konkurrenskraft i jämförelsen med andra företag som inte använder äldre arbetskraft. Reformen skapar möjlighet att studera kausala samband mellan åldersstruktur och företagsutveckling. Vår avsikt är att genomföra en kvasiexperimentell utvärdering av policyn med data från Tillväxtanalys databaser IFDB under perioden 2016–2023. Policyförändringen som gjordes 2019 gör det möjligt att skapa behandlings- och kontrollgrupper för att göra en skillnad-i-skillnader (difference-in-differences) analys.

Horisontella perspektiv: Jämställdhet

3.1.3.2 Industriella zoner för basindustrins klimatomställning - Är det en komparativ fördel?

Leverans: Q4 2026

Det primära syftet med studien är att undersöka om industriella zoner för basindustrins klimatomställning är en komparativ fördel och att identifiera områden som kan appliceras på svenska förhållanden. Två stora utmaningar för basindustrins klimatomställning är att den behöver gå fort och att det rör sig om kapitalintensiva investeringar i såväl

⁷ Se t ex Svenskt Näringsliv (2022), Stark framtidstro hos Norrbottens företag, https://www.svensktnaringsliv.se/regioner/norrboten/stark-framtidstro-hos-norrbottens-foretag_1190961.html, Talga AB, (2023), Vi vill inte ha fly in – fly out: <https://kirunavaxer.se/talga-ab-vi-vill-inte-ha-fly-in-fly-out/>

produktionsanläggningar som kompletterande fysisk infrastruktur, t.ex. elnät, elproduktion, hamnkapacitet, vätgasproduktion, koldioxiddistribution m.m.

Det är således inte bara basindustrins omställning som behöver gå tillräckligt snabbt utan många gånger behöver samma takt hållas i utbyggnaden i den fysiska infrastrukturen. Flera av dessa investeringar har betydande miljöpåverkan och riskerar att fastna i långa prövningsprocesser som kan leda till att omställningen inte kan genomföras i en önskvärd takt och därmed att attraktiviteten försämras.

I flera länder i Europa har det blivit vanligare att basindustrin koncentreras till industriella zoner där kritisk infrastruktur ska byggas ut. Delvis handlar detta om att det finns synergier av samlokaliseringen av olika industrier vid genomförandet av avkarboniseringsstrategier. I Storbritannien finns det t.ex. fem sådana områden men regeringen har bara valt ut två för att vara föregångare när det gäller användningen av koldioxidavskiljning och lagring (CCS) och produktion av vätgas. Erfarenheten från den franska industrizonen i Dunkerque, som utöver en omfattande tung industri har blivit Frankrikes "battery valley", är att samlokaliseringen underlättar för prövningsprocesser, rekrytering av arbetskraft och utbyggnad av vätgasproduktion samt transport av koldioxid.

Samtidigt uppvisar dessa industrikuster flera utmaningar, t.ex. att det rör en omfattande uppskalning av innovationer som bara demonstrerats i mindre skala, en stor strukturell komplexitet och att investeringarna ska gå fort. I åtminstone Storbritannien är organisationsstrukturen decentraliserad vilket gör att megaprojekten kan implementeras på ett modulärt sätt, vilket ökar flexibiliteten men kan också generera koordinations- och systemintegrationsproblem. Till exempel kommer rörledningskonstruktörer för koldioxid inte att fatta ett slutligt investeringsbeslut förrän de har avtalsenlig säkerhet om att industrier kommer att transportera vissa mängder koldioxid.

Studien kommer att bygga på intervjuer och litteraturstudier. Fokus kommer att vara på fyra till fem industriella zoner i Europa och en del av detta kommer att vara att jämföra dessa utifrån tillgänglig data.

Horisontella perspektiv: Miljö

3.1.3.3 Tematiskt studieområde: Industrins konkurrenskraft och energiförsörjning

Leverans: Löpande

Svensk elintensiv industri står inför stora förändringar i en tid präglad av ökade krav på hållbarhet, stigande elpriser och skärpt global konkurrens. Det tidigare projektet om elintensiv industri initierades för att analysera de ekonomiska effekterna av elintensiv industri i Sverige, med fokus på den centrala frågan om och hur staten kan bidra till att styra ekonomin mot ett större eller mindre inslag av elintensiv verksamhet i framtiden. Nu står projektet inför en ny utvecklingsfas där det omvandlas från ett ramprojekt till ett tematiskt studieområde med ett mer specifikt fokus på strategiska utmaningar och möjligheter.

Det tematiska studieområdet syftar till att fördjupa analysen av de centrala faktorer som påverkar industrins framtid. Striktare EU-regler, förändrade handelsmönster och växande geopolitiska risker ökar behovet av att skapa stabila och konkurrenskraftiga ramvillkor för

svensk industri. Fokus kommer att ligga på att förstå sambandet mellan energiförsörjning, råvarutillförsel, EU:s gröna industripolitik och industrins globala konkurrenskraft.

Genom väl avgränsade studier ska det tematiska studieområdet adressera frågan om statens roll i att skapa förutsättningar för långsiktig konkurrenskraft och hållbar tillväxt i svensk industri. Det innebär att analysera hur Sverige kan balansera behovet av omställning och innovation med industrins förmåga att växa och behålla sin position i globala värdekedjor. Det tematiska studieområdet ska bidra med strategiskt relevanta beslutsunderlag om industrins framtid i en snabbt föränderlig ekonomisk och politisk kontext.

Horisontella perspektiv: Geografi och miljö

3.2 Konkurrenskraft och omställning

Det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft är grundläggande för Sveriges välstånd. Att en ekonomi snabbt kan ställa om och anpassa sig efter nya förutsättningar i omvärlden är avgörande för hur tillväxten kommer utvecklas.

Grön omställning, strukturomvandling och handel är några övergripande områden som har betydelse för hur Sveriges konkurrenskraft kommer att utvecklas. Viktiga faktorer för hur ekonomin kan anpassa sig och ta tillvara potentialen i utvecklingen är bland annat innovation och kompetensförsörjning. Tillväxtanalys har flera pågående projekt inom dessa områden och kommer under 2025 starta upp ytterligare några projekt.

En förutsättning för en effektiv grön omställning är innovation. Därför inriktas innovationspolitiken i allt högre grad mot att bidra till en mer miljömässig och hållbar samhällsutveckling. I projektet innovation i den gröna omställningen analyseras bland annat gröna innovationer i förhållande till olika styrmedel. I Sverige tar Energimyndigheten ett helhetsansvar för energiomställningen och har använt ett brett utbud av styrmedel för att nå energi- och klimatmålen. Därför genomför vi ett projekt med syfte att utvärdera effekterna av Energimyndighetens stödprogram för forskning, innovation och affärsomställning. Vi fortsätter också arbetet med att fördjupa och utveckla effektutvärdering av FoU-avdraget. Vidare startar vi ett nytt projekt som syftar till att förbättra kunskapsläget och förstå forskningsinstitutens roll i ekonomin och i innovationssystemet. Forskningsinstituten har ofta en aktiv roll i nationella innovationssystem och kan fungera som både en aktiv FoU-aktör och som koordinator/intermediär.

Sverige klassificeras idag som ett av de länder som har högst förändringstakt vad gäller krav på nya yrkeskunskaper, samtidigt som många arbetsgivare upplever svårigheter att hitta rätt personal med rätt kompetenser. Vi har ett pågående större projekt som syftar till att bidra med fördjupad kunskap om kompetensbrist på den svenska arbetsmarknaden. Ett särskilt fokus är på så kallade STEM-yrken och kompetensbrist i förhållande till den gröna omställningen. STEM-utbildade betraktas som särskilt viktiga för länders produktivitet, utveckling och innovationsförmåga. Vidare har vi en pågående studie av hur innovatörer och potentiella innovatörer påverkas av inkomstskatter. Den gruppen utgör kärnan för kompetensutveckling som kan leda till nya produkter och FoU, en viktig komponent i Sveriges konkurrenskraft.

En annan central aspekt för utvecklingen av ekonomin är att alla människors förmågor kan omsättas. Andelen kvinnor av de som startar och driver företag är idag knappt 30 procent, vilket skulle kunna indikera att det finns en outnyttjad potential. Vårt pågående projekt om

kvinnors företagande syftar till att fördjupa kunskapen runt vilka mekanismer som påverkar företagande och huruvida de påverkar män och kvinnor olika. Samtidigt startar vi ett nytt projekt för att utvärdera effekterna av växa-stödet. Syftet med växa-stödet är att underlätta för enmansföretagare att ta steget att anställa en första person.

I dagens globala värld genomförs produktionen oftast i olika förädlingsled som förläggs i olika länder baserat på tillgången till råvaror, teknisk kompetens och arbetskraftskostnader. Produktionsmetoden beskrivs ofta genom begreppet "globala värdekedjor". Ett projekt syftar till att undersöka hur motståndskraftigt svenskt näringsliv är i förhållande till störningar i de globala värdekedjorna. Utrikeshandeln domineras av varor, men tjänstehandeln är den del som har vuxit snabbast, och vi har också ett pågående projekt med syfte att teckna en bild av tjänstehandeln i Sverige och bland annat hur den internationella konkurrenskraften har utvecklats över tid. Vidare fortsätter vi projektet om exportfrämjandet, som är en viktig del av Sveriges handelsstrategi.

Vi har även en rad projekt där ett viktigt syfte, utöver själva frågeställningen, är att lära om och utveckla metoder för analys och utvärdering av tillväxtpolitiken. Det här är en del av vårt långsiktiga arbete med att öka kunskapen och förbättrade beslutsunderlagen för politiken. Vi fortsätter arbetet med att utveckla metoder för att kunna mäta de samhälls-ekonomiska effekterna av innovationsstöd. Vidare kommer vi tidigt under 2025 att avsluta ett projekt som diskuterar förutsättningar för utvärdering av transformativa innovationsprogram. Samtidigt fortsätter vi arbetet med att utvärdera Tillväxtverkets program Robotlyftet och Vinnovas program Innovativa Startups. Båda projekten förväntas leda till viktiga lärdomar om hur förutsättningarna för effektutvärdering av den här typen av företagsstöd kan förbättras. Vi har också ett pågående projekt som syftar till att undersöka om det går att använda moderna metoder och moderna produktivitetsindex för att mäta produktivitetens utveckling, samt dekomponera densamma, i Sverige som helhet och i olika branscher i Sverige baserat på svenska registerdata. Vi startar också ett nytt projekt där vi ska utforska hur vi kan använda metaanalyser för att sammanfatta forskningslitteraturen. Metaanalys är, som komplement till traditionella litteraturöversikter, ett viktigt verktyg för att ge så bra policyrekommendationer som möjligt. Slutligen bedriver vi ett projekt som syftar till att genom litteratursammanställningar svara på frågan "vad fungerar?" Inom projektet tar vi fram olika rapporter på avgränsade teman för att kartlägga och bedöma evidensen inom det specifika området.

3.2.1 Innovation och grön omställning

3.2.1.1 Innovation i den gröna omställningen

Leverans: Q4 2026

Detta ramprojekt ämnar ta fram rapporter och kunskapsunderlag om grön innovation. För att näringslivet ska kunna ställa om till att bli mer hållbart i enlighet med nationellt och internationellt uppsatta miljö- och klimatmål krävs inte bara reglering och prissättning av negativa externaliteter utan även politik som underlättar för innovationer med positiva miljö- och klimateffekter, så kallad grön innovation.

Att utforma politik som främjar grön innovation är utmanande av flera olika anledningar. Det är svårt att veta vad som fungerar effektivt eftersom politiken ska lösa flera olika problem (marknadsmislyckanden) som ter sig olika för innovationer i olika

utvecklingsskeden (Armitage m.fl., 2024). Samtidigt är den gröna omställningen beroende av innovation i både mogna och framväxande tekniker (IEA 2020, 2021). Vidare finns det en tidskritisk komponent i främjandet av gröna innovationer så till vida att de miljö- och klimatproblem som gröna innovationer avser mildra är tidskritiska.

Projektet belyser grön innovation från flera perspektiv som sammantaget bidrar med underlag för hur politiken kan främja gröna innovationer och vad som driver företagens innovationsarbete. Projekt syftar till att:

1. Sammanställa befintlig kunskap på området genom en litteraturgenomgång.
2. Sammanställa och analysera politiska styrmedel för grön innovation genom en omvärldsbevakningsrapport.
3. Analysera svenska företags drivkrafter för grön innovation.

I projektet kommer vi bland annat att analysera följande frågor:

- Hur främjas olika typer av grön innovation av olika typer av styrmedel?
- Hur främjas grön innovation i olika skeden av innovationsprocessen av olika typer av styrmedel?
- Bland de svenska företag som introducerar gröna innovationer, vilka är de främsta drivkrafterna?
- Hur kan det offentliga i sin ambition att understödja grön innovation balansera risk med bibehållen hög effektivitet?

Horisontella perspektiv: Miljö

3.2.1.2 Effektutvärdering av FoU-stöd till energisektorn

Leverans: Q4 2025

Innovation som leder till minskade koldioxidutsläpp anses vara nyckeln till grön omställning samtidigt som man uppnår stabil och prisvärd energiförsörjning.⁸ Dessutom utgör framsteg inom grön innovation en möjlighet för ekonomisk tillväxt. Forskning pekar på att takten för innovationer inom ren energi måste ökas för att möta klimatutmaningen och åstadkomma omställningen till ett hållbart energisystem. Därför har många regeringar utlovat att öka sina FoU-utgifter för forskning och innovationer inom ren energi. Till exempel, efter Parisavtalet år 2015 lovade 24 länder inom initiativet "Mission Innovation", inklusive Sverige, att fördubbla regeringens FoU-fond inom ren energiteknik.⁹

I Sverige tar Energimyndigheten ett helhetsansvar för energiomställningen och har använt ett brett utbud av styrmedel för att nå energi- och klimatmålen. Direkt offentligt stöd till forskning och utveckling har varit ett av de mest använda verktygen. Mellan 2010–2020 delade Energimyndigheten ut 14,4 miljarder kronor, inom anslag "1:4 Energiforskning", för att stödja forskning, innovationer och affärsutveckling inom energisektorn (Budgetpropositioner 2012–2022, utgiftsområde 21). För att nå energi- och klimatmålen på nationell och

⁸ IEA (2021) *Net Zero by 2050, A Roadmap for the Global Energy Sectors*, IEA, Paris.

⁹ Sanchez och Sivaram 2017, *Saving innovative climate and energy research: Four recommendations for Mission Innovation*, *Energy Research & Social Science*, 29: 123-126.

internationell nivå föreslår myndigheten en ökad FoU-finansiering av ren energi under 2021–24.¹⁰

Trots att det finns starka argument för direkt offentligt stöd för innovation inom ren energi, av både ekonomiska och miljömässiga skäl, finns det ett behov av evidensbaserad energipolitiken för att identifiera de åtgärder som är mest effektiva. Med effektutvärderingar går det att ta reda på om offentliga resurser används på ett kostnadseffektivt sätt och om det finns förbättringsmöjligheter genom att rikta åtgärderna mot de organisationer som får bäst effekt. Just nu är kunskapen om vilket politikinstrument som är mest effektivt begränsad.¹¹

Att utvärdera effekten av energiinnovationspolitik kan vara utmanande av flera anledningar.⁴ En av utmaningarna är att energisektorn kännetecknas av en lång fördröjning mellan investeringar i FoU och de slutliga kommersiella resultaten. Även för utfall som är ett steg på vägen till kommersiella resultat av energirelaterad forskning, som vetenskapliga publikationer/patent, visar Popp (2015)¹² att det kan ta upp till 10 år för den första vetenskapliga publikationen att dyka upp efter initial finansiering. Studier som analyserar korttidseffekter kan alltså riskera att underskatta den verkliga effekten. En annan utmaning är relaterad till att identifiera riktningen för den tekniska förändringen. En stor del av offentliga FoU-stöd är utformade för att förbättra kunskapsbasen och förutsättningarna som främjar gröna innovationer och därigenom underlätta den gröna energiomställningen. Effektutvärdering av sådana program kräver att man går utöver de direkta mottagarna av finansieringen och analyserar makromönster om riktningen för tekniska förändringar. Kan till exempel FoU-bidrag påverka regional diversifiering och främja inträde i ny (ren) teknik och sektorer? Det övergripande målet med denna studie är att utöka evidensbasen om de långsiktiga effekterna av direkt offentligt stöd till forskning och innovation inom energiområdet.

Inom projektet planerar vi att analysera:

- De långsiktiga effekterna av Energimyndighetens företag stödprogram för forskning, innovation och affärsutveckling med syfte att accelerera energiomställningen för ett hållbart och fossilfritt samhälle. Vi använder utfall, såsom patent och andelen vetenskaps- och teknikarbetare, som proxy för att mäta sannolikheten för långsiktig framgång. Vi kommer också att undersöka tillväxtresultat (omsättning och anställda) för de deltagande företagen.
- Kopplingen mellan Energimyndighetens FoU-stöd och riktningen för tekniska förändringar på regional nivå. Har regioner med högre FoU-subventioner en tendens att diversifiera sig till nya (rena) sektorer och tekniker? Vi kommer också att undersöka om lokala befintliga kunskaper, inom relaterade teknikområden, har betydelse för styrkan i ovanstående relation.

Horisontella perspektiv: Geografi

¹⁰ Energimyndighet (2019), *Accelerera energiomställningen för ett hållbart samhälle – Underlag för forskning och innovation på energiområdet 2021–2024*.

¹¹ Pless, Jacquelyn, Cameron Hepburn, och Niall Farrell (2020), *Bringing Rigour to Energy Innovation Policy Evaluation*, Nature Energy 5, 4: 284–90.

¹² Popp, D. 2015. Using Scientific Publications to Evaluate Government R&D Spending: The Case of Energy. CESifo Working Paper No. 5442. Munich: Center for Economic Studies & Ifo Institute.

3.2.1.3 Utvärdering av FoU-avdraget – två effektutvärderingar

Leverans: Q2 2025

Detta projekt är en uppföljning av en tidigare effektutvärdering, *Evaluation of the R&D Tax Incentives in Sweden* (WP 2022:01). FoU-avdraget är en skattenedsättning på arbetsgivaravgifterna för personal som arbetar med forskning och utveckling. Genom att sänka företagets personalkostnader förväntas mängden FoU som bedrivs i företagssektorn öka.

Tillväxtanalys tidigare utvärdering undersökte FoU-avdragets effekter på antalet forskare som företagen anställer, den så kallade input-additionaliteten, och fann att företagen som fick ett positivt incitamenteffekt av skattenedsättningen anställde fler medarbetare med en doktorsexamen och medarbetare i ett STEM-yrke än kontrollgruppen.

Inom projektet har vi under 2024 publicerat den första effektutvärderingen: *Påverkar FoU-avdraget forskningspersonalens löner?* (Rapport 2024:16), som undersöker övervältringseffekter av FoU-avdraget, det vill säga om sänkta arbetsgivaravgifter resulterar i högre löner för forskare inom gynnade företag. Analysen visar ingen kortsiktig påverkan på lönerna, men på längre sikt, fyra till fem år efter det första avdraget, observeras en löneökning på cirka två till tre procent, vilket motsvarar halva minskningen av arbetsgivaravgifterna. Dessa effekter är förenliga med tidigare forskning som pekar på att FoU-skatteincitament kan leda till både nyanställningar och löneökningar. Den andra effektutvärderingen i uppföljningen fokuserar på output-additionalitet, alltså företagets ekonomiska prestationer som mäts bland annat som förändringar i nettoomsättning och arbetskraftsproduktivitet. Analysen kommer även att inkludera direkta forskningsstöd för att utforska om företag som också är beviljade sådana stöd utmärker sig.

Horisontella perspektiv: Geografi

3.2.1.4 Statliga forskningsinstitut i innovationspolitiken

Leverans: Första halvåret 2027

Sedan 1940-talet har svenska regeringar fört en medveten politik för att underlätta forskning och utveckling inom industrin. Ett av flera verktyg som skapats för ändamålet är statligt delfinansierade forskningsinstitut som har en aktiv roll i nationella innovationssystem. Forskningsinstitut utgör vid sidan om akademien och näringslivet den tredje FoU-sektorn.

Jämfört med andra länder är den svenska institutssektorn relativt liten och har de senaste decennierna genomgått en större transformation. Under 1940-talet var motivet främst näringspolitiskt med målet att skapa bryggor och samarbeten för innovation i branscher med många små företag och knappa resurser. Under 2000-talets början var motiveringen att det fanns en för svag exponering av industrin för nya teknologier.

Med start under den andra halvan av 2000-talet konsoliderades ett antal mindre institut under RISE Research Institutes of Sweden (RISE) med syfte att stärka den svenska institutssektorn. RISE är sedan 2016 ett av staten helägt forskningsinstitut med syftet att höja innovationstakten i ekonomin och stärka institutens roll som brygga mellan akademisk och företagsnära forskning. Forskningsinstitutet finansieras delvis av strategiska kompetensmedel från regeringen, vilka utgör cirka 20 procent av de årliga intäkterna. Med uppdraget att stärka svensk konkurrenskraft och främja hållbar utveckling fungerar RISE

som en systemaktör som förenar akademi, näringsliv och offentlig sektor för att omsätta forskning till kommersialiserbar innovation. Tanken är att institutet, genom att stimulera samarbete, rörlighet och samverkan mellan dessa sektorer samt bidra till nationella och regionala innovationsprogram, ska stödja en innovativ och hållbar utveckling inom det svenska näringslivet.

Det kunskapsunderlag som finns om forskningsinstitut är relativt litet, framförallt i relation till det som finns gällande företagens och universitetens roller i ett innovationssystem samt hur de bedriver FoU och påverkar varandra. Det finns även kunskapsluckor gällande institutens empiriska effekter på de samhällen och företag de interagerar med och det saknas en djupare förståelse av deras roll i ett innovationssystem och av den statliga styrningen av instituten. På regional nivå har endast små effekter på innovation identifierats. Det finns även viss evidens för att etablering av forskningsinstitut ökar produktiviteten hos innovatörer i närområdet. Utvärderingar gjorda av forskningsinstituterna själva visar dock på stora ekonomiska avtryck.

Forskningsinstitutens uppdrag har succesivt utvecklats i takt med att näringslivet ställts inför nya strukturella utmaningar. På senare tid har det även kommit att omfatta större samhällsutmaningar såsom hållbar utveckling. Detta har aktualiserat frågor som: Hur väl lämpade är forskningsinstitut, med sitt innovationsfrämjande ursprung, att lösa stora samhällsutmaningar?

Mot bakgrunden ovan syftar projektet till att förbättra kunskapen om offentliga forskningsinstitut, med särskilt fokus på industriforskningsinstitut, och deras roll i den bredare ekonomin och innovationssystemet. Projektet syftar till att utforska och förbättra kunskapsläget kring de funktioner forskningsinstitut generellt har samt undersöka hur instituten kan användas som verktyg i närings- och innovationspolitiken. Inom ramen för projektet kommer flera delstudier genomföras. En första delstudie sammanställer befintlig forskning och kunskap om offentliga forskningsinstitut. Fokuset ligger bland annat på hur dessa institut främjar förnyelse och innovation på företagsnivå samt kunskapsläget gällande empiriska effekter. De andra studierna syftar till att försöka förstå och utröna potentiella effekter av den svenska institutssektorn där RISE är det största institutet och en lämplig fallstudie. Vi kommer att beskriva den svenska institutssektorn, dess roll och funktion, i relation till andra innovationsaktörer samt som närings- och innovationspolitisk insats. Tillsammans kommer dessa rapporter att belysa olika aspekter av forskningsinstitutens betydelse för näringslivet och samhället genom både kvalitativa och kvantitativa ansatser.

Horisontellt perspektiv: Oklart

3.2.2 Strukturomvandling och kompetensbrist

3.2.2.1 Kompetensbrist och STEM-yrken på svensk arbetsmarknad

Leverans: Q2 2026

Sverige klassificeras idag som ett av de länder som har högst förändringstakt vad gäller krav på nya yrkeskunskaper.¹³ Parallellt med detta upplever många arbetsgivare svårigheter att hitta rätt personal och kompetenser. Att bristen är omfattande aktualiseras

¹³ Olofsson, J., & Wadensjö, E. (2020), *Vuxenutbildning för arbetsmarknaden. Underlagsrapport till utredningen om en moderniserad arbetsrätt*. Statens offentliga utredningar, Stockholm.

av undersökningar som visar att cirka en tredjedel av Sveriges företag upplever arbetskraftsbrist och att svårigheter att hitta rätt arbetskraft utgör det främsta tillväxthindret bland små företag.¹⁴ Den kompetens- och arbetskraftsbrist som råder har sannolikt negativa effekter på både strukturomvandling och ekonomisk tillväxt, och innebär en stor utmaning – särskilt mot bakgrund av den digitala och gröna omställning som pågår.

Projektets syfte är att bidra med fördjupad kunskap kring kompetensbrist, arbetskraftsbrist och STEM-yrken på svensk arbetsmarknad. STEM-utbildade¹⁵ betraktas som viktiga för länders produktivitetsutveckling och innovationsförmåga, men det anses ofta råda brist på personer med sådana utbildningar.¹⁶ Detta är aktuellt kopplat till den gröna omställningen, och i synnerhet de branscher som står inför ett genomgripande tekniksifte och där behovet av ingenjörer sannolikt kommer att vara stort. Den svenska regeringen avser att initiera en STEM-strategi med syftet att bl.a. få fler att läsa STEM-utbildningar och att öka genomströmningen av studenter. Ambitionen är att STEM-strategin ska omfatta hela utbildningsystemet – från förskola till forskarutbildning.¹⁷

Projektet består av två förstudier och fyra delstudier. Förstudierna, som inleddes i och med AU-processen 2023, är båda publicerade. Dessa är:

- Bristyrken och kompetensbrist – en kunskapsöversikt. Denna kunskapsöversikt behandlar på ett övergripande sätt hur (i) hur brist definieras, (ii) mekanismer som leder till brist, (iii) tidigare forskning, samt (iv) vidtagna och föreslagna åtgärder för att motverka brist. (Rapport 2024:01).
- Grön omställning och kompetensbrist – en kunskapsöversikt. En kunskapsöversikt kring gröna jobb, huruvida kompetensbrist kan förväntas av den pågående gröna omställningen och i så fall vilka behov vi kan förvänta oss under och efter den gröna omställningen har ägt rum (Rapport 2024:04).

De fyra föreslagna delstudierna är:

- Råder kompetensbrist bland STEM-utbildade i Sverige? Syftet med studien är att undersöka om svenska STEM-yrken omfattas av kompetensbrist, dvs om de STEM-anställdas aktuella kompetenser inte motsvarar de kompetenskrav som arbetsgivarna har. Detta studeras genom att analysera hur de STEM-anställdas löneutveckling ser ut över tid, och om denna påverkas av förändrade kompetenskrav för yrket.
- Påverkar löner civilingenjörutbildade personers benägenhet att arbeta i ett ingenjörsyrke? Det har länge rapporterats brist på kvalificerade ingenjörer. Kan en delförklaring vara att lönerna i ingenjörsyrken inte är tillräckligt hög relativt andra relevanta yrken för civilingenjörer? Frågan undersöks med en ekonometrisk "effektvärdering" baserad på svenska mikrodata. Talar förändrade relativlöner för att det är brist på ingenjörer i Sverige? Vid brist på ett yrke/kompetens förväntar vi oss att lönerna för bristyrket relativt andra yrken ökar över tid – kan vi se det i Sverige? Frågan undersöks genom att studera olika dimensioner av relativlöner under 2000-talet baserat på regressionsanalyser.

¹⁴ Se <http://statistik.konj.se/PXWeb/pxweb/sv/KonjBar> och <https://www.foretagarna.se/politik-paverkan/rapporter/smaforetagsbarometern/smaforetagsbarometern-2022/>

¹⁵ STEM är en förkortning för "Science, Technology, Engineering, Mathematics"

¹⁶ Se till exempel. Deming, D.J. & Noray, K. L. (2019). STEM careers and the changing skill requirements of work. *NBER Working Paper Series*, no. 25065.

¹⁷ Se utgiftsområde 16 i budgetpropositionen för 2024, sid. 126–127.

- In- och utflöden inom STEM-yrken på svensk arbetsmarknad. Det primära syftet med denna studie är att undersöka om det råder arbetskraftsbrist inom svenska STEM-yrken. I studien studerar vi in- och utflödet av personer inom STEM-yrken på den svenska arbetsmarknaden. Vi undersöker hur dessa flöden har förändrats över tid och vad som karaktäriserar de som påbörjar respektive lämnar STEM-yrken – avseende bl.a. kön, region, födelseland och examensår. Vidare studeras vilka andra yrken individer går till, och vi vill därigenom få en fördjupad kunskap kring hur ett eventuellt stort utflöde av personer från STEM-yrken kan motverkas. Inom ramen för studien kommer vi även att fördjupa oss i hur inflödet av utländsk personal till svenska STEM-yrken ser ut. Kopplat till detta kommer vi även diskutera policy relaterat till förmågan att attrahera och behålla kompetenser från utlandet.
- Förklaring till in- och utflöden av STEM-utbildade i Sverige. Den tredje delstudien tar avstamp i resultaten från de två tidigare delstudierna och dessutom i resultat från det föreslagna projektet om arbetskraftsrörlighet. Utifrån mönster i mikrodata kring STEM-utbildades karriärvägar och löneutveckling kommer intervjuer att genomföras med i första hand typiska representanter av STEM-utbildade, i andra hand representanter för utbildningsaktörer, arbetsgivare och fackföreningar. Syftet är att få fördjupad förståelse för erfarenheter, upplevelser och motiv kring varför STEM-utbildade börjar, byter och slutar sin yrkesbana, kring hur de ser på olika geografiska lokaliseringar, kring hur detta kan skilja sig mellan unga, seniora, kvinnor, män, svensk, utländsk personal (utom-EU-medborgare) och andra från data relevanta aspekter.

Horisontella perspektiv: Geografi och jämställdhet

3.2.2.2 Inkomstskatter och innovation – en effektutvärdering

Leverans: Q2 2025

Skatter kan påverka innovationer på en rad sätt genom till exempel hur företag beskattas, men drivkrafterna till innovation påverkas också på individnivå genom förändrade incitament. Det finns endast ett fåtal studier av hur innovatörer och potentiella innovatörer påverkas av inkomstskatter och inga på svenska data. Denna grupp utgör kärnan för kompetensutveckling som kan leda till nya produkter och FoU, en viktig komponent i Sveriges konkurrenskraft. Studier visar att uppfinnare också har hög utbildningsnivå och eftersom detta korrelerar med inkomst gör det att marginalskatteeffekter kan ha betydande effekter på uppfinnande.

Studien består av tre delar: 1. En litteraturoversikt över forskningen om inkomstskatternas effekter på innovation, 2. En deskriptiv analys över uppfinnarens inkomster och inkomstutveckling och innovationer, 3. En ekonometrisk analys av effekter av skatter på innovationsaktivitet.

Horisontella perspektiv: Geografi och jämställdhet

3.2.2.3 Vilka mekanismer påverkar kvinnors företagande?

Leverans: Q3 2025

Den ekonomiska tillväxten i samhället gagnas av att alla människors förmågor kan omsättas på ett obehindrat sätt, oavsett kön och bakgrund. Andelen kvinnor som startar och driver företag är idag knappt 30 procent. Det indikerar att det föreligger en outnyttjad potential och att företagsklimatet kan ha brister som medför att färre kvinnor än män startar företag.

Det är känt att det har funnits aspekter av strukturell karaktär som styr kvinnors arbetsutbud och yrkesval, inte minst gällande samhällets förväntningar om kvinnors ansvar för barn och familj, men även yttre mekanismer så som lagliga hinder för kvinnor att förvärvsarbeta, faktorer som även uppmärksammats av 2023 års pristagare i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne Claudia Goldin. En del av dessa faktorer är fortfarande rådande, även i en svensk kontext. Inom området kvinnors företagande har det genomförts ett antal studier, och 2023 publicerade Tillväxtverket en gedigen genomgång av kunskapsläget.¹⁸ Även Tillväxtanalys har tidigare genomfört egna studier inom området.¹⁹ Svenskt Näringsliv har genomfört en studie av varför så få kvinnor driver företag.²⁰ Trots att det finns gott om tidigare studier på området är det också tydligt att det finns mer att lära, vilket också lyfts fram av Tillväxtverket.

Projektet syftar till att fördjupa och bredda kunskapen genom att studera omvärldsfaktorer och ramvillkor, dvs yttre mekanismer, som antas kunna påverka kvinnors företagande. Flera spår kommer undersökas inom ramen för projektet som kommer att inkludera en kvantitativ kartläggning samt kvalitativa fördjupningar.

Den kvantitativa delen av projektet syftar till att kartlägga företagande utifrån en regional/kommunal utgångspunkt för att se hur förutsättningar att driva företag skiljer sig åt över landet. Fokus är särskilt på kvinnors förutsättningar. Konkret tar projektet sin utgångspunkt i statistiksammanställning som publicerades i Tillväxtanalys PM "Statistik 2018:06", som ingick i tidigare ramprojekt att främja kvinnors företagande. Denna statistiksammanställningen är tänkt att breddas genom att studera vilka faktorer som samverkar med kvinnors företagande då man anlägger ett regionalt/kommunalt perspektiv. Exempel på relevanta aspekter att studera i detta sammanhang är den lokala bransch-sammansättning, möjlighet att ingå i lokala affärnsnätverk för kvinnor, pendlingsavstånd till jobb, eller också tillgång till kommersiell och offentlig service i olika delar av Sverige.

Ett konkret spår, som identifierades i vår kunskapsinhämtning gäller upphandling av offentlig verksamhet genom statliga myndigheter eller kommuner och regioner. Bedömningen är att det finns potential att bidra till en fördjupad förståelse kring den här och andra mekanismer genom att genomföra djuplodande kvalitativa studier. Vi har gått vidare med att låta experter på offentlig upphandling analysera hur offentlig upphandling möjliggör för kvinnor som driver företag att delta och blir tilldelade offentliga uppdrag. Analysen kommer dels att ha en nationalekonomisk ansats där incitamentsstrukturer och inträdeströsklar adresseras, men även en juridisk ansats, som relaterar till relevant lagstiftning i Sverige och på EU-nivå.

Vi kan även se att i det arbete som görs om kvinnors företagande samt det som skrivs i litteraturen handlar mycket om hinder. Vi vill i detta projekt även lyfta fram framgångsvägar för kvinnors företagande.

Projektet syftar till att öka kunskapen och förväntas bidra med en fördjupad insikt om en del av de mekanismer som påverkar kvinnors företagande.

Horisontella perspektiv: Jämställdhet

¹⁸ Tillväxtverket (2023), *Uppdrag om kvinnors företagande*, KN2023/02624, Slutrapport.

¹⁹ Tillväxtanalys (2023:13), *Jämställdhet och tillväxt En sammanställning över studier och resultat vid Tillväxtanalys*.

²⁰ Svenskt Näringsliv (2023), *Varför driver så få kvinnor företag i Sverige?*

3.2.2.4 Utvärdering av växa-stödet

Leverans: Q4 2026

Växa-stödet är ett företagsstöd i form av nedsatta lagstadgade socialavgifter för den först anställda i ett företag. Syftet med stödet är att underlätta för enmansföretagare att ta steget att anställa en första person. Sedan stödet introducerades 2017 har det succesivt förstärkts.

Det svenska växa-stödet har dock aldrig utvärderats. Vi vet därför inte om det har någon effekt på egenföretagares benägenhet att anställa en första person. En ytterligare aspekt av växa-stödet är att det förefaller vara kraftigt underutnyttjat, men vi har i princip ingen kunskap kring detta.

Projektet kommer i huvudsak undersöka följande frågor:

- Verkar växa-stödet ha haft någon mätbar effekt på enmansföretags benägenhet att anställa en första person?
- Vilka typ av enmansföretagare har i högst utsträckning missat att ansöka om växa-stödet, trots att de hade kunnat få stöd?
- I vilken mån beror det eventuella underutnyttjandet av växa-stödet på att företag inte känner till stödet kontra att de tycker att reglerna är svåra att förstå?

Ovanstående frågor kommer att undersökas baserat på tillgängliga mikrodata från SCB:s register i kombination med ekonometriska metoder. Detta kommer att utgöra en delrapport.

Inom ramen för projektet kommer vi även att undersöka möjligheten att skicka ut enkäter och/eller genomföra intervjuer med relevanta företagare. I den mån detta är genomförbart kommer ytterligare en delrapport ingå i projektet.

Horisontella perspektiv: Geografi och jämställdhet

3.2.3 Internationalisering och handel

3.2.3.1 Svenska företags resiliens mot störningar i globala värdekedjor

Leverans: Q2 2025

I dagens globala värld genomförs produktionen oftast i olika förädlingsled som förläggs i olika länder baserat på tillgången till råvaror, teknisk kompetens och arbetskrafts-kostnader. Genom att utnyttja varje lands komparativa fördelar kan kostnaderna för slutprodukterna hållas på en konkurrenskraftig nivå, vilket är avgörande för framgång på den globala marknaden. Produktionsmetoden beskrivs ofta genom begreppet "globala värdekedjor", vilket även associerar till riskerna om någon länk skulle brista och därmed stoppa upp processen nedströms. Det är därför av stor vikt att en global värdekedja inte blir alltför beroende av en enskild länk.

Syftet med detta ramprojekt är att analysera näringslivets "resiliens" (motståndskraft) mot störningar i de globala värdekedjorna och vilken roll, om någon, som staten kan spela för att minska sårbarheten inför kommande kriser. Analysen sker i kontexten av megastörningar på världsmarknaden de senaste åren (coronapandemin och Rysslands invasion av Ukraina) och det försämrade geopolitiska klimatet, där många debattörer har dragit slutsatsen att de globala värdekedjorna måste läggas om för att bli mer robusta, i praktiken genom att kapa banden med Kina, Ryssland och andra auktoritära stater och

istället öka samarbetet med allierade länder. Omläggningen beskrivs ofta i termer av med "decoupling", "home-shoring", "near-shoring" och "friend-shoring", vilka är synonyma begrepp för strävan att bli mer oberoende av omvärlden. Inom EU talar man ofta om ökad "strategiska autonomi" eller "öppen strategisk autonomi" för att signalera att avsikten inte är att dra sig tillbaka från världsmarknaden utan att säkerställa att EU får tillgång till alla råvaror som krävs för den gröna omställningen och digitaliseringen av ekonomin, om så krävs genom ökad inhemsk utvinning av råmaterial (Råvaruakten) och egen produktion av halvledare (Halvledarakten).

Utän att ge oss in i debatten om EU:s framtida vägval, kan det vara nyttigt att studera hur känsligt det svenska näringslivet är för internationella störningar och vad de själva kan göra åt saken. Går det att diversifiera bort riskerna genom att dela upp inköpen mellan olika länder? Eller är ökad lagerhållning av kritiska råvaror ett bättre alternativ? Eller är svaret att dra sig ur Kina och koncentrerar inköpen och produktionen till EU? Och hur har värdekedjorna lagts om i praktiken till följd av megachockerna och de ökade geopolitiska spänningarna? Sist, men inte minst, vilken roll kan politiken spela för att öka näringslivets resiliens, inklusive gemensamma initiativ inom EU för att öka den strategiska autonomi?

I en första delstudie som publicerades under hösten 2023 analyserar vi leveransstörningarna som drabbade tillverkningsindustrin under coronapandemin och samvariationen med företagets individuella riskspridning.

- Tillväxtanalys (2023). "Fungerar riskspridning? En fallstudie av leveransstörningarna under coronapandemin och industrins åtgärder för att stärka sin motståndskraft", Rapport 2023:15

I rapporten visar vi att störningarna var mindre för företagen med mer diversifierade leveranskedjor. Rapporten redovisar även företagets planer för att stärka sin resiliens. Resultatet baseras på en enkät som visar att företagen i första hand avser öka sin lagerhållning för att överbrygga tillfälliga störningar, men även att öka diversifieringen av leveranskedjorna och att flytta inköpen närmare EU. Däremot är det endast en liten del av företagen som funderar på att flytta hem produktion till Sverige som tidigare lagts ut för att minska kostnaderna.

I en uppföljande rapport som är planerad till första kvartalet 2025 ska vi gå längre tillbaka i tiden till 2003 och kvantifiera och jämföra olika strategier för att hantera riskerna i leverantörsleden. Störningarna i leverantörsledet mäts som variationer i utbudet på detaljerad produktnivå, där hypotesen är att risken minskar om inköpen delas upp mellan olika leverantörer. Vi kommer även analysera samvariationen mellan störningarna på olika marknader för att studera om företagen kombinerar marknader som tillsammans ger den minsta totala risken. Därutöver jämförs diversifiering med den alternativa strategin att hålla större lager av insatsvaror, där en central fråga är om den optimala strategin skiljer sig mellan olika branscher och storlekar av företag, vilket i sin tur kan ha bäring på hur politiken bör utformas med hänsyn till förutsättningarna i varje bransch och för varje storleksklass av företag.

I en tredje rapport, som är planerad till andra kvartalet 2025, ska vi titta närmare på just försörjningen av kritiska och strategiska råvaror där riskerna för störningar bedöms som särskilt stora av EU, vilket ligger till grund för Råvaruakten och Halvledarakten. Vad som utmärker dessa varor är att utbudet på världsmarknaden är starkt koncentrerade till vissa

länder som Kina, Ryssland och Kongo, vilket begränsar möjligheterna att diversifiera bort riskerna genom att sprida inköpen mellan olika länder. Dessutom tycks interventionerna på marknaden ha ökat under senare år där exporten allt oftare begränsas eller beskattas, vilket ökar osäkerheten ytterligare. Inom ramen för denna studie ska vi försöka uppskatta med hjälp av OECD:s exportrestriktionsdatabas hur stor del av osäkerheten på världsmarknaden som kan härledas till politiska beslut, vilket i sin tur kan ge vägledning för hur EU kan svara på dessa utmaningar.

Horisontella perspektiv: Geografi

3.2.3.2 Tjänstehandel – en betydelsefull del av den svenska utrikeshandeln

Leverans: Q4 2025

Utrikeshandeln med varor är visserligen mer omfattande än tjänstehandeln, men på senare år är tjänstehandeln den del av utrikeshandeln som vuxit snabbast. I Sverige är dessutom tjänsteexportens andel av BNP hög jämfört med flertalet andra OECD-länder. En viktig delförklaring till tjänstehandelns tilltagande betydelse är den omfattade digitaliseringen som gjort det avsevärt lättare att bedriva handel i tjänster. Trots detta finns för närvarande relativt få studier som närmare analyserat den svenska tjänstehandeln.

Föreliggande projekt avser att teckna en bild av hur tjänstehandeln i Sverige har utvecklats sig på senare tid. I vilka branscher förekommer det mest tjänstehandel (export eller import) och var har den vuxit snabbast? Vad utmärker de företag som handlar med tjänster? Växer tjänstehandeln mer i de företag som också handlar med varor eller är det i företag som enbart bedriver tjänstehandel? Hur ser den internationella konkurrenskraften ut i olika tjänsteslag och hur har den utvecklats över tid?

Det finns klara indikationer på att det förekommer komplementaritet mellan export av varor och tjänster på företagsnivå; exporterande industriföretag kan genom att addera tjänster till sin varuexport (bi-exporters) ges möjlighet att ta bättre betalt för sin produkt. Kombinationen av varu- och tjänsteexport leder till en upplevd kvalitetsförbättring av den exporterade varan (vertikal produktdifferentiering), främjar närmare och långvariga kundrelationer samt stabilare intäktsflöden. Exempel på tjänster som det kan röra sig om är mjukvara, finansiella lösningar eller underhåll.

Ett mer specifikt syfte med projektet är därför att analysera relationerna mellan export av varor och tjänster på företagsnivå inom tillverkningsindustrin. Ekonometriskt avser vi studera vilken inverkan tjänsteexport, som transaktioner över gränser (mode 1) och/eller som kommersiell närvaro i andra länder (mode 3), har på varuexporten och hur omsättning, sysselsättning och produktivitet i varuexporterande företag påverkas när de också börjar exportera tjänster?

Förståelse av vad som påverkar företagets tillväxt och internationella konkurrenskraft spelar en viktig roll vid utformningen av närings- och handelspolitiken. Visar det sig existera betydande komplementaritet mellan varu- och tjänsteexport på företagsnivå räcker det inte med att bara liberalisera handeln med varor utan för att politiken ska vara effektiv måste det också samtidigt ske en liberalisering av tjänstehandeln. Dessutom är medlen annorlunda. För handeln med varor rör det sig om lägre tullar och minskade icke-tariffära handelshinder, medan det för tjänster är det framförallt frågan om att förbättra tillgången till marknader.

Utifrån de kartläggningar som OECD gör av handelshinder på olika områden inom tjänstesektorn planerar vi att försöka urskilja vilka av dessa restriktioner som är särskilt drabbande för svenska bi-exporters.

Horisontella perspektiv: Geografi

3.2.3.3 Exportfrämjande, tillväxt och jämställdhet

Leverans: Q2 2026

En viktig del av Sveriges handelsstrategi rör export och exportfrämjande. Tillväxtanalys har tidigare effektutvärderat hur olika typer av exportfrämjande har påverkat exporten och tillväxten i de berörda företagen.²¹ Eftersom internationell handel och handelspolicy kan ha olika påverkan på kvinnor och män, samt inrikes- och utrikesfödda, avser vi att undersöka exportfrämjande i relation till dessa grupper, och om det finns ett behov av insatser speciellt riktat mot kvinnor och/eller utrikesfödda.

Följande delfrågeställningar planeras ingå i studien:

- Vilken effekt har exportfrämjandet på export, omsättning, överlevnad och andra tillväxt- och handelsindikatorer på företagsnivå?
- Har exportfrämjande olika effekter för kvinnor och män (inrikes- och utrikesfödda) inom de företag som tar del av insatserna?
- Finns det några exportfrämjande insatser specifikt riktade mot kvinnors (utrikesföddas) företagande? Går det att (effekt)utvärdera dessa?
- I vilken utsträckning tar företag som ägs/drivs av kvinnor (utlandsfödda) del av exportfrämjandet? Ser vi skillnader i internationaliseringsmönster mellan olika grupper, exempelvis vilka insatser de väljer att ta del av och exportstrategi?
- Hur kan exportfrämjandet utvecklas för att specifikt stötta kvinnors (utlandsföddas) företagande och internationalisering?

Projektet avser att fylla några av de kunskapsluckor vi har idag gällande länken mellan exportfrämjande, jämställdhet och kvinnors (utrikesföddas) företagande, vilka alla påverkar Sveriges framtida tillväxt och roll i den internationella handeln. Som ett första steg planeras en uppdatering av Tillväxtanalys tidigare effektutvärderingar av exportfrämjande, där det är möjligt att följa upp företagen fler år efter insatserna.

De metoder som kommer att tillämpas är framförallt kvantitativa, med fokus på analys av mikrodata. Det är nödvändigt att Business Sweden, Almi Företagspartner AB, Tillväxtverket, Enterprise Europe Network samt andra exportfrämjande aktörer tillhandahåller data för att studien ska kunna genomföras. Projektet inleds därför med att undersöka möjligheterna att få tillgång till nödvändiga data.

Horisontella perspektiv: Jämställdhet

²¹ Se ramprojekt och samtliga rapporter: <https://www.tillvaxtanalys.se/studieomraden/projekt-klara/genomforda-ramprojekt/2019-10-21-fungerar-exportframjandet-motiv-aktorer-och-effekter.html>

3.2.4 Metodutveckling för effektutvärdering och samlade kunskapsunderlag

3.2.4.1 Innovationsstöds kostnadseffektivitet

Leverans: Q4 2025

Under 2019 finansierades 2,5 miljarder av de svenska företagens FoU-verksamhet av statliga myndigheter (SCB). *Var det värt det? Vilket är det mest kostnadseffektiva sättet för staten att stimulera till innovation?* Riksrevisionen (2020:30) betonar att det är viktigt att effekten av svensk näringspolitik utvärderas för att säkerställa att statens resurser används på ett effektivt sätt.

Det är dock inte enkelt att mäta effekten av innovationsstöd. Detta beror på att innovationer kan ge upphov till både direkta och indirekta effekter som uppstår såväl i närtid som över längre tidshorisonter. Direkta effekter är de effekter som uppstår i de företag som fått innovationsstöd. Exempel på variabler som stöden ämnar påverka är antalet patent eller storlek på omsättning. Indirekta effekter är effekter som uppstår utanför de företag som fått tillgång till stödet. Indirekta effekter kan man mäta genom att följa variabler som antalet spinn-off företag från företag som fått stöd eller beräkningar av konsumentöverskott av en ny produkt eller tjänst.

För att ett FoU-stöd ska vara samhällsekonomisk motiverat, och för att prioriteringar mellan olika projekt ska kunna göras, måste nyttorna av stödet sättas i relation till kostnaden för detsamma.

Det primära syftet med detta projekt är att skapa en förståelse för samhällets nyttor och kostnader för olika typer av FoU-stöd.

Inom projektet planerar vi att publicera:

- En metodrapport som inkluderar både en litteraturstudie som sammanfattar litteraturen kring nyttokostnadsanalyser (eng. cost-benefit analysis (CBA)) och kostnads-effektivitetsanalyser (eng. cost-efficiency analysis (CEA)) för att utvärdera FoU-stöd samt en djupare analys av FoU-stödet Eurostars. Vi kommer knyta litteraturen kring CBA och CEA till en bredare litteratur om de samhällsekonomiska effekterna av innovationsstöd för att diskutera vilka effekter av innovationsstöd som kan fångas av de olika metoderna och vilka delar som inte kan det. Utöver litteraturöversikten kommer vi även göra en detaljerad sammanställning av kostnader kopplade till FoU-stödet Eurostars för att visa på vikten av att ta hänsyn till kostnader vid utvärderingar. Slutligen kommer vi utgå från Tillväxtanalys WP 2022:2 och skattade effekter av Eurostars för att ställa dessa i relation till de kostnader vi finner.
- En analys av hur indirekta effekter kan identifieras. I kostnadsnyttokalkyler av innovationspolitiska åtgärder är det viktigt att få med de indirekta effekterna då innovation förväntas ha stora kunskapsöverspillningseffekter. I delstudien mäter vi en indirekt effekt av FoU-stöd. En av de viktigaste källorna till innovation är så kallade avknopningsföretag. Det är företag som härstammar från verksamhet i ett befintligt företag och där anställda startar upp ett eget företag, ofta baserat på kunskap de

förkovrat i det befintliga företaget. En möjlig indirekt effekt av FoU-stöd till etablerade företags FoU-enheter är att det ökar antalet avknopningsföretag.²²

Horisontella perspektiv: Oklart

3.2.4.2 Transformativa innovationsprogramms roll i innovationspolitiken och förslag på hur de bör utvärderas

Leverans: Q1 2025

Under det senaste decenniet har svensk innovationspolitik genomgått en förändring, där fokus delvis har flyttats från att stimulera innovation i allmänhet till att främja utvecklingen av systeminnovationer för att lösa komplexa samhällsutmaningar. Den här rapporten handlar om Transformativa innovationsprogram (TIP) som är ett konkret exempel på den här nya innovationspolitiken. Med TIP vill staten mobilisera aktörer från näringsliv, offentlig sektor, akademi och civilsamhälle för att gemensamt adressera samhällsutmaningar med systeminnovationer. Ett svenskt exempel på TIP är Impact Innovation som lanserades i Sverige våren 2024.

TIP har i regel hög komplexitet både sett till dess målformuleringar och aktörssammansättning. De sträcker sig även över lång tid och är resursintensiva. Med tanke på TIP:s omfattning och ambition är det viktigt att förstå vilken roll dessa program bör spela i innovationspolitiken, samt hur de förhåller sig till andra policyinstrument. Det är också centralt att säkerställa att TIP implementeras och utvärderas på ett sätt som maximerar effektivitet och samhällsnytta.

Syftet med rapporten är att analysera framväxten av TIP, undersöka den evidens som finns kring programmets effektivitet och identifiera de utmaningar som följer med implementeringen av programmen med ett särskilt fokus på utvärdering. Rapporten bidrar till utvecklingen av en kunskapsbas som kan stödja en ändamålsenlig och effektiv användning av TIP. Rapporten bygger på forskningslitteratur om TIP och utvärdering av komplexa policyprogram samt på en analys av de strategiska innovationsprogrammen (SIP), som är en föregångare till TIP.

Horisontella perspektiv: Oklart

3.2.4.3 Utvärdering av Robotlyftet

Leverans: Q3 2025

Inom ramen för Tillväxtanalys samverkan med Tillväxtverket ska vi utvärdera effekter av Tillväxtverkets program Robotlyftet. Robotlyftet var ett regeringsuppdrag till Tillväxtverket och pågick under 2018–2021. Syftet med Robotlyftet var att främja automation och robotisering bland små- och medelstora företag inom den svenska tillverkningsindustrin. Därigenom skulle dessa företags konkurrenskraft stärkas. Robotlyftet bestod av både informationsinsatser riktade mot företag och av direkta finansiella stöd, s.k. automationscheckar. Checkarna skulle skapa incitament för företag att investera tidigare, mer eller med högre kvalitet i automationslösningar än vad de skulle ha gjort utan dessa. Ambitionen var att skapa mervärde utöver vad företagen skulle ha åstadkommit på egen hand.

²² Denna studie är publicerad som: Tillväxtanalys WP 2024:02.

Vår utvärdering syftar till att – med de data och förutsättningar som finns – analysera vilka effekter Robotlyftet har haft på medverkande företags sysselsättning, löner, omsättning och produktivitet. Ambitionen är att komma så nära en kontrafaktisk effektutvärdering som möjligt givet programmets utformning och tillgängliga data.

Ett annat syfte med rapporten är att diskutera Robotlyftets övergripande förutsättningar att genomföra en kontrafaktisk effektutvärdering. Genom att belysa programmets utformning ur en utvärderingssynpunkt hoppas vi kunna bidra med kunskap för att förbättra förutsättningarna för framtida effektutvärderingar av liknande program.

Avslutningsvis kommer även rapporten att beröra hur Robotlyftets utformning och genomförande förhåller sig till den tidigare forskningslitteraturen på området. Syftet är att försöka identifiera både framgångsfaktorer och möjliga förbättringsområden så att framtida program av liknande karaktär kan utformas på ett så optimalt sätt som möjligt.

Horisontella perspektiv: Geografi och jämställdhet

3.2.4.4 Utvärdering av Innovativa Startups

Leverans: Q2 2025

Inom ramen för Tillväxtanalys samverkan med Vinnova ska vi utvärdera effekter av Vinnovas program "Innovativa Startups". Innovativa Startups introducerades 2017 och pågår fortfarande, med två ansökningsomgångar om året. Insatsen går ut på att (relativt) nystartade företag kan ansöka om att få ett bidrag på 300 000 kronor i uppstartsfasen för att förverkliga ett projekt som ska hjälpa företaget att bli mer innovativt eller på andra sätt gynnar företag och i förlängningen hela samhället. Bidraget ges utifrån bedömningar av de ansökningar som företagen skickat in till Vinnova. Vinnova anlitar externa bedömare som sätter betyg utifrån olika kriterier. Dessa betyg samlas och bereds av handläggare på Vinnova som då utmynnar i en tilldelning av bidragen. Rent generellt går det till som så att företag vars ansökan fått ett samlat bedömningsvärde som ligger över en viss brytpunkt blir beviljade bidraget, och de som ligger under förblir utan bidrag. Vi har fått tillgång till data för ansökningsomgångar mellan 2017 och 2019. Uppgifter om de ingående företag, både de som blivit beviljade och icke-beviljade ansökningar, med bedömningsvärden för respektive ansökan har matchats till Tillväxtanalys företagsdatabas. Med detta har vi förutsättningar att kunna göra en effektutvärdering av insatsen med hjälp av en Regression discontinuity (RD)-ansats.

Vår utvärdering syftar till att – med de data och förutsättningar som finns – analysera vilka effekter Innovativa Startups har haft på medverkande företags omsättning sysselsättning, och i möjligaste mån också innovationsförmågor (t.ex. utifrån de anställdas kunskapsnivå). Ambitionen är att komma så nära en kontrafaktisk effektutvärdering som möjligt givet programmets utformning och tillgängliga data.

Ett annat syfte med rapporten är att diskutera övergripande förutsättningar att genomföra en kontrafaktisk effektutvärdering med hjälp av bedömningsdata. Genom att belysa programmets utformning ur en utvärderingssynpunkt hoppas vi kunna bidra med kunskap för att förbättra förutsättningarna för framtida effektutvärderingar av program som bygger på tilldelning av insatser utifrån bedömningsdata.

Horisontella perspektiv: Oklart

3.2.4.5 Att mäta produktivitet

Leverans: Q2 2025

Produktivitet är i ekonomisk teori väl definierat som förhållandet mellan det som produceras (output) och de insatser som används (inputs). Ofta bygger de mått som används, för att beskriva produktivitetsutvecklingen, i både tillämpad forskning och i utredningar på en mängd förenklade antaganden. Ett exempel på ett sådant mått är arbetsproduktivitet, dvs. output genom arbetskraften. Mätningarna av produktivitet och analyserna av produktivitetsutvecklingen tar avstamp i mått som har brister.

Dynamiken i näringslivet handlar om förändringar i arbetskraft och kapital och utveckling av desamma. Ny teknik kan göra att kapitalet under en period blir viktigare, medan användandet av mer kvalificerad arbetskraft ("skill substitution") kan få en motverkande konsekvens. Med nya mått går det att bättre fånga denna dynamik. Sedan 1989 har det skett en stor utveckling av sätt att mäta TFP (total factor productivity). Målet med dessa moderna mått är inte bara att mäta produktivitet utan även att koppla dem till varför det sker en produktivitetsförändring ex. teknisk utveckling, effektivitetsförändringar, skaleffekter etc. och i kvantitativa termer hur dessa olika delar påverkar TFP.

Syftet med detta projekt är att undersöka möjligheterna att använda det som benämns som ett 'riktigt' produktivitetsmått för beräkningar av TFP baserade på svenska registerdata. Med riktiga mått menas att de mått som uppfyller de ekonomiskeoretiska och mätteoretiska krav som kan ställas på ett produktivitetsmått. Vidare är syftet att bryta ner TFP i de komponenter som kan påverka densamma, dvs. teknisk utveckling, effektivitetsförändringar, skalförändringar samt om möjligt finna omvärldsfaktorer som påverkar. Rapporten undersöker om det går att använda moderna metoder och moderna produktivitetsindex för att mäta produktivitetsutvecklingen, samt dekomponera densamma, i Sverige som helhet och i olika branscher baserat på svenska registerdata. Vidare kommer rapporten att innehålla kunskapsavsnitt kring 1) vad produktivitet är 2) hur produktivitet kan mätas och inte mätas 3) vad som driver produktivitetsutvecklingen 4) hur staten kan påverka produktiviteten.

Horisontella perspektiv: Oklart

3.2.4.6 Metaanalys för samlade kunskapsunderlag

Leverans: Q3 2026

Metaregression är en metod för att sammanfatta resultat från forskningslitteraturen som dels tar hänsyn till publikationsbias, dels gör det möjligt att ta med en större mängd resultat än i traditionella litteraturöversikter. Med metoden samlas tidigare regressionsresultat in och en regressionsbaserad analys utförs på dessa resultat. Detta gör det möjligt att uppskatta vad som är det mest troliga punkttestimatet från litteraturen och hur stor osäkerhet det finns kring detta estimat. Metaanalys är därmed, som komplement till traditionella litteraturöversikter, ett viktigt verktyg för att ge så bra policyrekommendationer som möjligt.

Det aktuella projektet syftar till att stärka Tillväxtanalys kompetens kring metaanalys samt kartlägga viktiga slutsatser från tidigare metaanalyser kopplat till tillväxtfrågor.

Projektet kommer att utmynna i en rapport, vilken kommer att omfatta följande:

- En litteraturöversikt över metaanalyser med beröring för närings- och tillväxtpolitiken.
- En pedagogisk kartläggning av metaanalytiska metoder och dess för- och nackdelar samt tillämpningar i statistikprogrammen Stata och R.

Horisontella perspektiv: Geografi och jämställdhet

3.2.4.7 Vad vet vi om...? Ett evidensprojekt

Slutrapport: Löpande

Tillväxtanalys förbättrar kontinuerligt vår och regeringens kunskap om vad som fungerar och inte fungerar inom tillväxtpolitik. Evidensprojektet ämnar sammanställa internationell kunskap om olika tillväxtpolitiska styrmedel med särskilt fokus på de studier som mäter effekter. Denna serie av "Vad vet vi om...?"-rapporter kommer bli en viktig del av Tillväxtanalys kunskapsbank och leda till en tydligare bild över hur olika styrmedel påverkar ekonomin.

Projektet sammanställer den empiriska forskningen om olika tillväxtpolitiska styrmedel och deras effekter genom en serie rapporter över enskilda styrmedel. Rapporterna innehåller de empiriska forskningsbidrag som finns till dags datum samt en bedömning kring hur evidensen ska tolkas.

För att få rapporterna så homogena som möjligt, inledde vi under hösten 2024 ett arbete för att 1) få fram en första rapport och 2) lära oss vad innehållet ska vara så att kommande rapporter blir homogena. Rapporten går igenom den empiriska evidensen för statlig delfinansiering av företags pilot- och demonstrationsanläggningar.

Projektet fortskrider sedan genom att vi väljer andra styrmedel som är aktuella och viktiga för svensk tillväxtpolitik. Vi för listor över olika styrmedel och kan initiera projekt efter behov.

Horisontella perspektiv: Miljö

4. Sammanställning

Löpande information om våra ramprojekt, enskilda projekt och metodutvecklingsprojekt finns på www.tillvaxtanalys.se

Ramprojekt	Leverans
Tematiskt studieområde: Industrins konkurrenskraft och energiförsörjning	Löpande
Coronapandemin och arbetets framtida geografi	Q2 2025
Svenska företags resiliens mot störningar i globala värdekedjor	Q2 2025
Vilka mekanismer påverkar kvinnors företagande?	Q3 2025
Tjänstehandel – en betydelsefull del av den svenska utrikeshandeln	Q4 2025
Lokalt näringslivsarbete i tider av stora företagsinvesteringar	Q4 2025
Arbetskrafts- och kompetensförsörjning i nyindustrialiseringens tid	Q2 2026
Kompetensbrist och STEM-yrken på svensk arbetsmarknad	Q2 2026
Innovation i den gröna omställningen	Q4 2026
Statliga forskningsinstitut i innovationspolitiken	Första halvåret 2027
Enskilda rapporter	Leverans
Industriella zoner för basindustrins klimatomställning - Är det en komparativ fördel?	Q4 2024
Transformativa innovationsprogramms roll i innovationspolitiken och förslag på hur de bör utvärderas	Q1 2025
Effektutvärderingar	Leverans
Inkomstskatter och innovation – en effektutvärdering	Q2 2025
Utvärdering av FoU-avdraget – två effektutvärderingar	Q2 2025
Utvärdering av Innovativa Startups	Q2 2025
Utvärdering av Robotlyftet	Q3 2025
Effektutvärdering av FoU-stöd till energisektorn	Q4 2025
Exportfrämjande, tillväxt och jämställdhet	Q2 2026
Utvärdering av avskaffad särskild löneskatt för äldre	Q2 2026
Utvärdering av växa-stödet	Q4 2026
Metodutvecklingsprojekt	Leverans
Vad vet vi om...? Ett evidensprojekt	Löpande
Att mäta produktivitet	Q2 2025
Innovationsstöds kostnadseffektivitet	Q4 2025
Metaanalys för samlade kunskapsunderlag	Q3 2026



Tillväxtanalys

Myndigheten för tillväxtpolitiska
utvärderingar och analyser

Tillväxtanalys

Studentplan 3, 831 40 Östersund

Telefon: 010-447 44 00

E-post: info@tillvaxtanalys.se

Webb: www.tillvaxtanalys.se